

ÖTTÖMÖS

Településképi Arculati Kézikönyv
2017

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
Öttömös bemutatása	4
A település története, általános településkép, településkarakter	
Örökségünk	9
Településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, és jellemzők	
Eltérő karakterű területek.....	15
A településkép arculati jellemzői és településkarakter bemutatása	
Ajánlások	21
A településkép minőségi formálására vonatkozó ajánlások: építészeti útmutató: telepítés, telekalakítás, magasság, tetőhajlásszög, tetőforma, szín, kerítések, ablakok, lábazatok, homlokzatstruktúrák	
Utcák, terek	31
Közparkok, rendezvénytér, játszótér, sportterület és temető	
Jó példák: épületek	37
Sajátos építményszíntípusok,.... ..	38
egyéb műszaki berendezések	
Reklámok.....	39

Bevezetés

„Mielőtt cselekszünk át kell gondolnunk, hogy mit is akarunk.” Alexandre Gustave Eiffel

Az épített környezet alakítása egyrészt a művészetek egyik ága, másrészt mérnöki tudomány, technológiai fegyelem. Az emberi kultúra, az emberi tevékenység egyik legalapvetőbb megjelenési formája. Az embert körülvevő természeti környezet akaratlagos megváltoztatása. „Erőszakossága” mégsem destruktív, természetéből adódóan konstruktív.

Eiffel idézete a környezetünk tudatos alakításához is illeszthető. Mikor egy ember, vagy egy család az építkezés mellett dönt, a belső lelki vezérlése alapján kezd el keresgélni, feltérképezi a lehetőségeket: hol, mit és hogyan is lehet megvalósítani. A lakóhelyük megválasztásakor az egyén a harmóniát keresi, igyekszik a lehető legkevesebb kompromisszumot hozni. Azonban az összegyűjtött információk megismerését követően mérlegel és hozza meg döntéseit: mi a legfontosabb a számára, hogyan is tudná az elképzeléseit a legideálisabban formába önteni. Az építkező számára fontos, hogy a saját egyéniségét tükrözze a háza, de a megszülető épület megjelenésének illeszkedőnek kell lennie, amely már társadalmi elvárás is.

Az építészetet szokás megfagyott zeneként emlegetni. És valóban nagyon sok hasonlóságot találhatunk egy zenemű és az építészet között. Az építészet sokszínűségét adja a változatos utcák, terek, épületek sokasága, mint egy zenekarban a sokféle hangszer: vonósok, fúvósok, ütős hangszerek. Ugyanakkor, ha ezek egymásra tekintet nélkül zenélnek, lehet külön-külön még szép is a dallam, amit játszanak, az összkép mégis hamis. A házak is lehetnek eltérőek egymástól, lehetnek más rendeltetésűek, de ha nincsenek tekintettel egymásra, zavaros, élehetetlen környezetet alakítanak ki.

A Településképi Arculati Kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és útmutatással tárja fel az épített környezet szépségeit. A szemléletformáló dokumentum bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és nem utolsó sorban illeszkedik a kialakult településképhez.

A rendezett, szép lakókörnyezet mellett, hogy a települési identitástudatot, a közösség aktivitását, az összetartozását, úgy az ingatlanok értékét is növeli. A most készülő kézikönyv tovább bővíthető, formálható! Nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan tovább íródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe. Ha közkezen forog majd a lakosság körében ez a bemutatkozó kiadvány, akkor további ötletekkel, ajánlásokkal lehet kiegészíteni az elkövetkező évek során.

Az örökségre épülő, a múltat feltáróan közösen megfogalmazott irányok reményeink szerint követendő példát mutatnak, felismerve a településben hordozott értékeket. A javaslatok mind a tervezőknek, mind a környezetünket alakítani hivatottaknak az illeszkedés mikéntjére adhatnak ajánlásokat.

A falu a lakosoké, együtt alakítják, óvják az elődeik által korábbi korokból rájuk maradt örökségeiket, építik a jövő faluját a következő generáció számára.

Öttömös bemutatása

A település története

Öttömös Csongrád és Bács-Kiskun megye határán fekvő, homokháti község Szegedtől 40 km-re. Az 55. sz. főúthoz közeli település jellegzetes alföldi tájon fekszik: homoki legelők, homokpuszták, telepített erdők, növénykultúrák veszik körül. Igazgatási területe 32,8 km², ebből belterülete 0,7 km²

A Településképi Arculati Kézikönyv elsősorban múltat, értékeket feltáró, bemutatkozó kiadvány, ezért a község történetét nagyvonalakban mutatjuk be, főbb állomásokról számolunk be az olvasónak.

A XIII. század közepén a kóborló kunok a részükre kijelölt pusztai területeken letelepedtek. Az egyes nemzetségek földjét szállásnak (desceucus) nevezték. Ezekből a szállás földekből alakult ki a XV. században a kunszéknek nevezett összefüggő terület, amelyhez Öttömös is tartozott.

1436-ban Hytemes néven szerepelt, gyér, földművelő kun lakossággal. A kunok, mint jobbágy lakosok 1560-ig laktak a pusztán. Ezután a török csapatok pusztításai elől menekülve Jászberény környékén, és más védett vidékeken kerestek oltalmat.

A hódoltság után a pusztát 1729-ben nádori adományból Andrassy Zsigmond és Kun Zsuzsanna kapta el, de Szeged városa igényt jelentett be a koronaügyészségnél. A város érvei elég alaposak lehettek, mert 1731-ben, új adományban Szeged vissza is kapta e területet, és birtokjogát királyi adománylevél erősített meg 1731-ben. 1836-ban Újszegedért elcseréli a város a királyi kamarával. Ezután Magyar Imre földbirtokos és három további tulajdonostárs kezébe került a terület, majd végül a teljes vagyont 1847-ben Magyar Imre kezébe szállt át.

Népessége szegedi lakosokból került ki. Számuk 1869-ben 63 fő, 1880-ban 91 fő volt. 1886-ban Magyar Imre a pusztát birtokosa a vármegye törvényhatósági bizottságához fordult, hogy a tulajdonát képező Öttömöspusztát közigazgatásilag Sándorfalvához csatolják. A kérésének helyt adva 1886-87-ben a földbirtok a nevezett településhez tartozott.

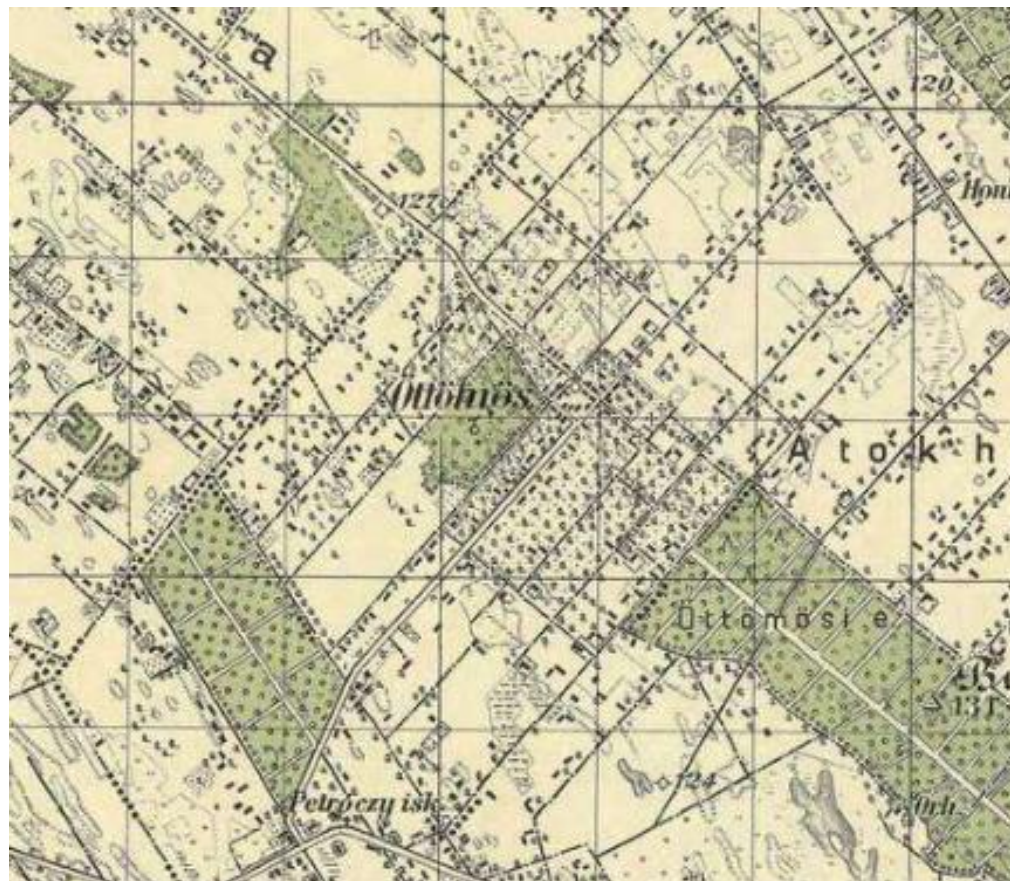
1897. január elsején Horgoshoz csatolták. Horgos a mai Szerbia vajdasági területéhez tartozik, légvonalban 20 km-re, közúton 32 km-re Öttömöstől. Ma testvértelepülésként tartják a kapcsolatot.

Az 1908-tól napjainkig zajló eseményeket négy főbb szakaszra, a falu történetének legjellemzőbb időszakaira osztható fel.

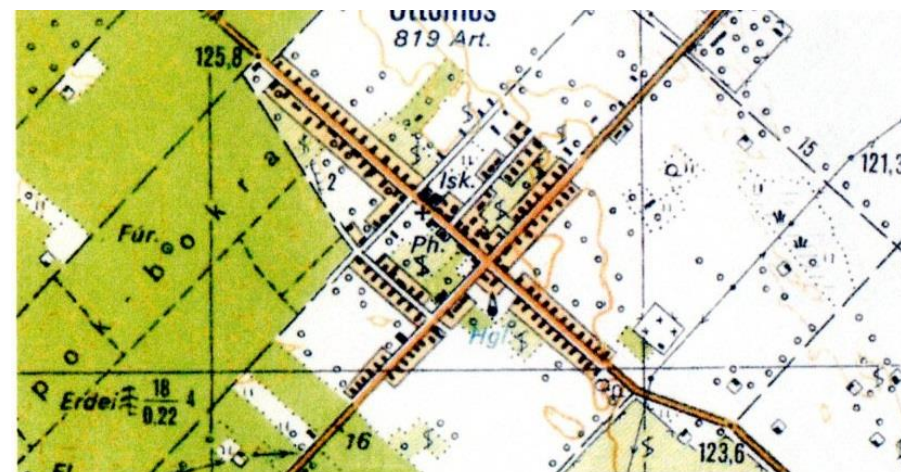
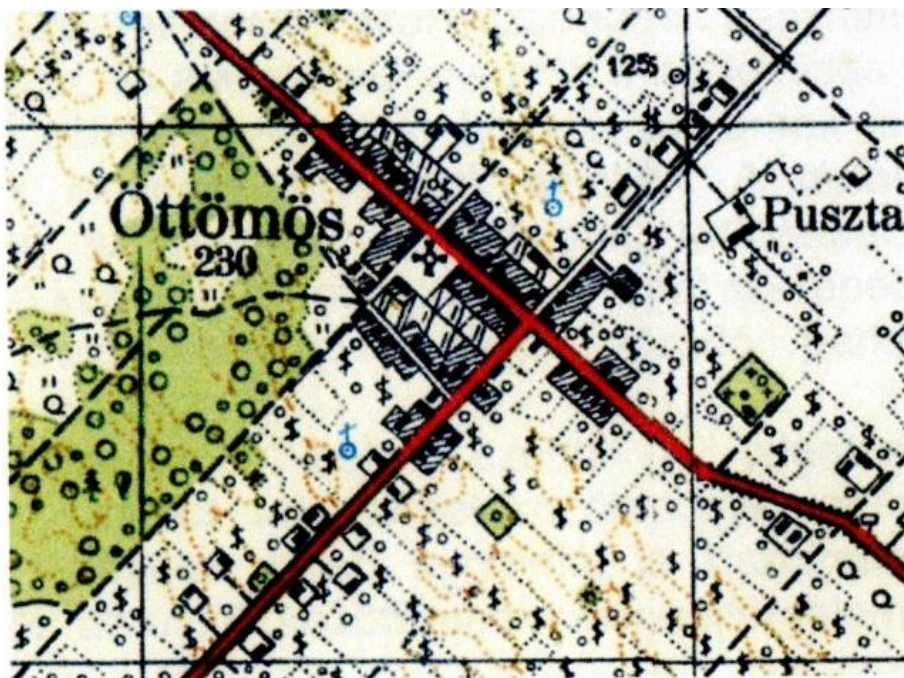
Öttömös térségének gazdasági fejlődéséhez a századfordulót követő évek konjunkturális viszonyai kedvező feltételeket teremtettek. A lakosság létszáma jelentősen megnövekedett: 1900-ban 544 fő, 1908-ban 765 fő volt. A telepések túlnyomó része a szeged-alsótanyai szegény-kisparasztk. A település önállóság kezdeményezése sajátos módon összetalálkozott a vármegye elöljáróságának szándékaival, amely megfelelőnek látta az alkalmat, hogy szorosabb kapcsolatot teremtsen a nagy kiterjedésű szegedi határ által elvágtat megyeszéli területekkel, illetve, hogy Mérges pusztát (a mai Pusztamérges) közigazgatási átcsatolásával kitölje a vármegye határait. A belügyminiszter 1908. június 11-én kelt rendeletében engedélyt adott arra, hogy Öttömös önálló kisközséggé alakuljon. Többször próbált Öttömös elszakadni Pusztamérgestől, de nem volt hosszú életű egyik sem.

A lakosság gazdálkodásában kezdettől fogva jelentős szerepet játszott az állattenyésztés. Az állatkereskedelem, különösen a baromfikereskedelem fontos bevételi forrásként szolgált. A kevés humuszt tartalmazó homoktalaj fő terménye a rozs, valamint a kukorica volt. A helyi növénytermesztés meghatározó ágazatának azonban a szőlőtermesztés számított. A birtokstruktúrát sajátos törpebirtokos-kisbirtokos tulajdonforma jellemezte. A közlekedésre jellemző, hogy kisvasút Szeged-Pusztamérges között volt, Öttömös érintése nélkül. Így a helyi lakosság legfontosabb közlekedési és szállító eszköze a lovaskocsi volt.

A második világháború vége felé, az új történelmi helyzetben ismét jelentkezett Öttömös önállósodási törekvése. A közigazgatási viszonyok bizonytalanságát kihasználva élt a lehetőséggel és a község 1944. november 30-án, saját kezdeményezésre elszakadt Pusztamérgestől. Az igazgatási helyzet rendezésére 1945 áprilisában került sor, ettől kezdve a pusztamérgesi jegyzőség kirendeltsége működött a faluban, saját ügyintézését és részleges önállóságot biztosítva. Az 1950. év jelentős fordulatot hozott, 42 év után a település közigazgatásilag is önállóvá vált. A tanácstörvény értelmében Pusztamérges és Öttömös, mint 500 főnél több lakosú település önálló tanácsot hozhatott létre. 1952-ben és 1958-ban a szomszédos két községtől területeket csatoltak át, így 5364 ha területen 1348 főre gyarapodott a lakosság száma. A település történetében ekkor élt itt a legtöbb lakos, azóta lassú, de folyamatos a csökkenés. Az 1948 és az 1960 közötti időszakban a település fejlődését meghatározó politikai környezet és a hazai politikai irányítás rendkívül ellentmondásossá tette ezen intervallum történetét, amely nem tette lehetővé a szerves fejlődési úton történő kibontakozást, a falu súlyos elmaradottságának felszámolását. A szocialistának nevezett társadalmi átalakulás részeredményei ellenére gyötrelmes és nehéz időszaka volt a község történetének. Szűk látókörű, a társadalmi valóságot, a helyi sajátosságokat figyelmen kívül hagyó gazdasági és társadalompolitika határozta meg életének alakulását.

A falu a leglátványosabb fejlődést 1960-80-as évek közötti időszakban ért el. Az 1961-ben megalakult mezőgazdasági termelőszövetkezet, a kezdeti nehézségek után, a falu egyetlen fő munkahelyeként viszonylagos jólétet biztosított az emberek számára. Sok új ház épült a belterületen, jelentősen gyarapodott a személygépkocsi állomány is. A falu nagysága és a lakosságszám is növekedésnek indult. A Tsz szervezésének elején tapasztalt elköltözési hullám megállt, egyre több fiatal látta biztosítottnak a jövőjét a településen.

A község az 1980-as évek elején

Öttömös 1950-es években

1973-tól azonban ismét megszűnt a község közigazgatási önállósága. Központi intézkedéssel kötelezővé tették a Pusztamérgessel közös községi tanács létrehozását, természetesen pusztamérgesi székhellyel. Ezek után gyakorlatilag a termelőszövetkezet volt a falu életben tartója, azonban a település infrastruktúrájának fejlődése és közszolgáltatásokkal való ellátottsága szempontjából az önállóság megszűnése jelentős hátrányokkal járt.

A rendszerváltás évei Öttömös életében is ellentmondásos időszaknak bizonyultak. A szűk keresztmetszetű gazdaság, jóformán egy munkahelyre épülő foglalkoztatás, a helyi ipar gyengesége, a jelentősebb tőketartalékok hiánya és a viszonylagos elzártság miatt a piacgazdaságra való áttérés negatív hatásai fokozott mértékben sújtották a községet. A helyi gazdaság korábbi struktúrája szétesett, illetve a későbbiekben teljesen felszámolták.

A község településcharaktere

A település karakter a településre, illetve annak bizonyos részeire tipikusan jellemző úthálózat és térformáció szövevény, telek-szerkezet, beépítési mód, térbeliség – morfológiai sajátosságok – együttthatásaként megjelenő sajátos jelleg, mely az idők alatt folyamatos kiegészítések egymásra rétegződésével formálódott, és jött létre.

Történelmileg a település magját az 1905-1907-ben felparcellázott Belső-Öttömös Magyar család majorja és környéke alkotta. A múlt század első harmadában a falu fő utcája épült be, a beépítést összefüggő tanyasor hozta létre. 1930-as években több középület is épült. Ennek hozományaként kezdett benépesedni a Petróczy iskola felé vezető út melléke is (napjainkban ez az út vezet az 55.

sz. főút felé). A tanyaközpontokra 1946-49 között a Szegedi Mérnöki Hivatal készítette a területfejlesztési és telekalakítási terveket, így Öttömösre is. A tudatos mérnöki megfontolásból született község merőleges utcarendszere az 1900-as évek elején kialakult főutakhoz (Bajai út felé vezető úthoz és Ruzsa-Balotaszállás közötti úthoz) idomul.

A település morfológiáját meghatározó vonalhálózatra – egyszerűbb nevén – Öttömös utcáira az átlagos, hagyományos falukhoz képest tágasabb tér a jellemző. A közterületek keresztmetszetét tekintve a merőleges főbb utcák szélesek, normál méretű zöldsávok között -bár szegély nélküli- jó állapotú aszfaltozott burkolatú utak helyezkednek el. Szerkezeti szempontból elsődleges jelentőségű, északnyugati-délkeleti irányú szomszédos települések közötti forgalmat bonyolító Fő utca és a rá merőlegesen kialakított utcák (legfőképp a Szegedi és a Petőfi utcák) kereszttszelvénye a forgalom mai igényeire méretezett.

Örökségünk

(településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek és jellemzőik)

Az "örökség" szó használata az építészeti zsargonban az elmúlt tíz évben vált gyakorlattá Magyarországon. A szó alkalmazása kétségtől egyfajta szemléletet tükröz: arra utal, hogy a múltból ránk maradt emlékekkel dolgunk van, értéket képviselnek, de felelősséget is adnak. A település közösségének felelőssége abban rejlik, hogy vigyázzon ezekre az értékekre, mert ezek vallanak történeti-társadalmi fejlődésükről. Az épített környezet számos jelentést, jellemzőt hordoz magában. Eme jellemzők és egyedi jegyek bemutatásával van lehetőségünk a településképi illeszkedéshez szükséges elvárások megfogalmazására. Az épített környezet és az azt használó társadalom között nincs minden esetben közvetlen és merev kapcsolat. Ugyanaz a társadalmi csoport önszántából is gyökeresen megváltoztathatja saját környezetét. Azonban a településképi és az épületek környezetbe való illeszkedésnek fontosságára felhívó, napjainkban születendő korszakkal, a településtervezés új időszámításával lehetne az önkényes, egyéni szándékokat a közösség érdekének irányába fordítani.

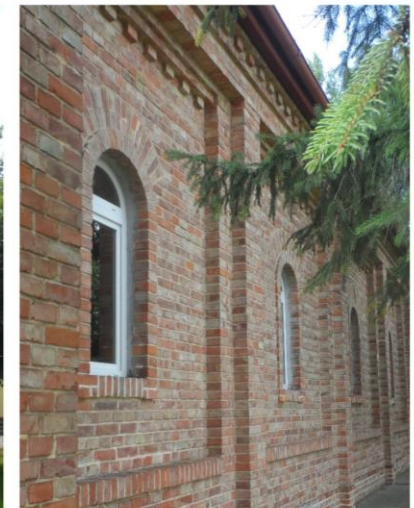
Öttömös – történelmi mértékkel mérve, csekély múltjából eredően – nem rendelkezik országos oltalom alatt álló építészeti értékekkel. Régészeti szempontból azonban jelentős nagyságú, 31 lelőhelyeket tartanak nyilván. 2014-ben a település templomát helyi értéket képviselő rangra emelte a falu képviselő-testülete, melyet védelmet megkívánnak tartani

Helyi védettségű emlékek

Katolikus templom

1836-ban Szeged városa Öttömöst elcseréli Újszegedért a Kamaránál. Először Szeged-Alsóközpont filiája, majd 1936-ban megszervezik a lelkészséget. A templom a vallásalap, a vármegye főispánja és a csanádi püspökség anyagi támogatásából 1937-ben épült. Dr. Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök 1937. október 17-én szentelte föl Kisboldogasszony tiszteletére. Az egyhajós, egyszerű nyeregtetős, téglaburkolatú isten házának díszítését az erődszerű, hangsúlyozott, lépcsős oromfal biztosítja. A Fő utca felőli oromfala haranglábbal magasított. A hátsó homlokzatához kétszintes, vakolt textúrájú bővítményt „ragasztottak”. Remélhetőleg egy újabb felújításkor a műanyag ablakokat kicserélik korhű, faszervezetű nyílászárókra.

Nem védett, de értéket képviselő épületek, építmények, elemek

Lakóépületek

Nem mehetünk el azok mellett a lakóépületek mellett, amelyek meghatározóak lehetnek a település fejlődésekor. A Petőfi utca és a Fő utca csatlakozásánál egy eredeti állapotában megmaradt, utcára merőleges gerincű, nyeregtetős falusi lakóház áll. Az épület tömegét tekintve, vélhetőleg módosabb családé lehetett.

A Fő utcán pedig két olyan lakóház is található, melyet falu elöljáróinak, tanítónak, falu jegyzőjének építhettek. Sajnos történetükről nem tudunk. Ma is eredeti fa nyílászárókkal és eredeti tetőformával és tetőhéjalással maradtak meg.

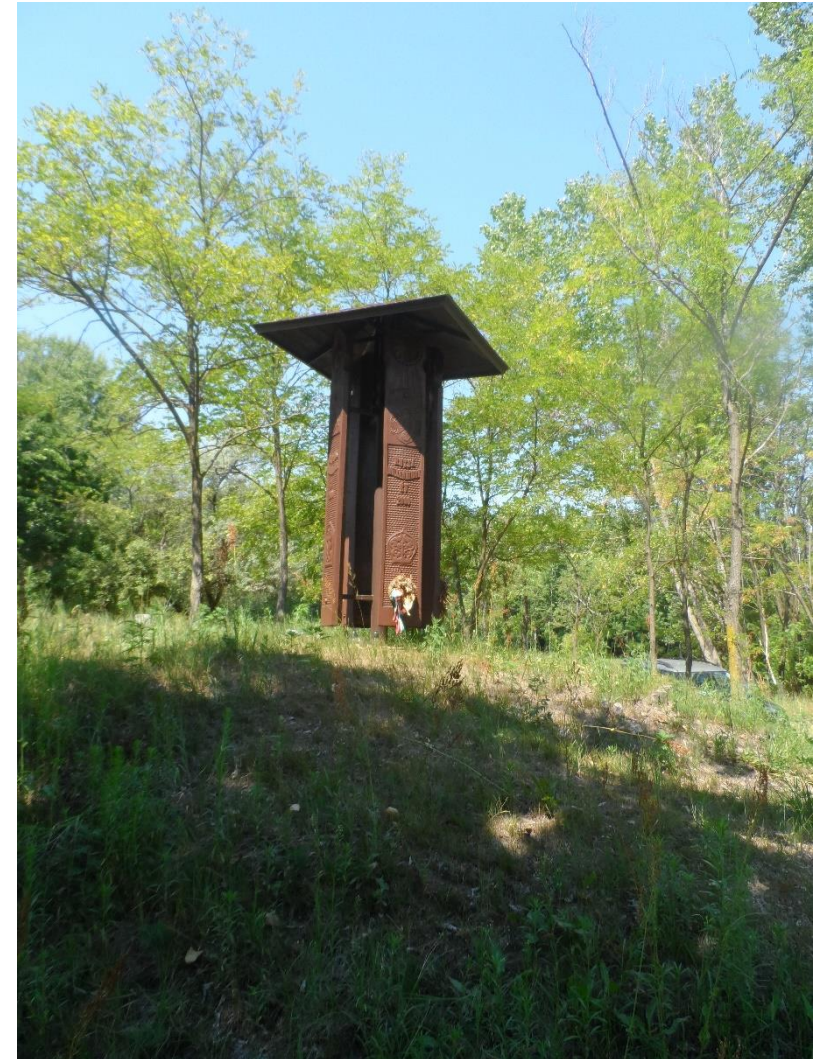
Útszéli keresztek

Az útmenti kereszt a legrégebbi időktől megbecsülésnek örvendett. Férfi kalapot emelt, az asszony pedig keresztet vetett, ha elment előtte. Ennek a tiszteletnek köszönhető, hogy a 20. század viharai sem rombolták le. Kereszteket a régebbi időkben fogadalomból vagy hálából állítottak. Öttömös tanyavilágában is fellelhetők még ezek a vallási jelképek.

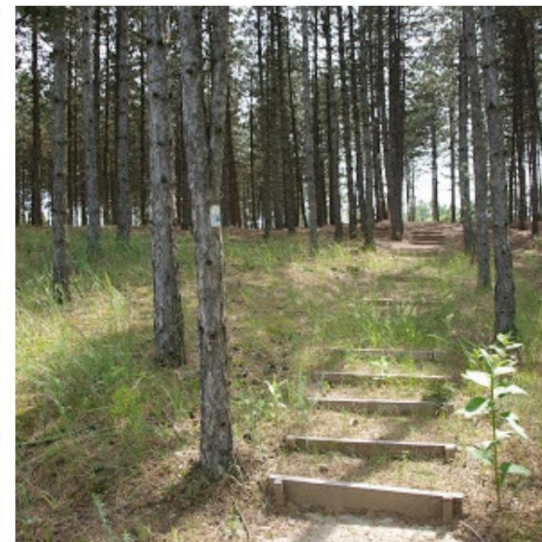
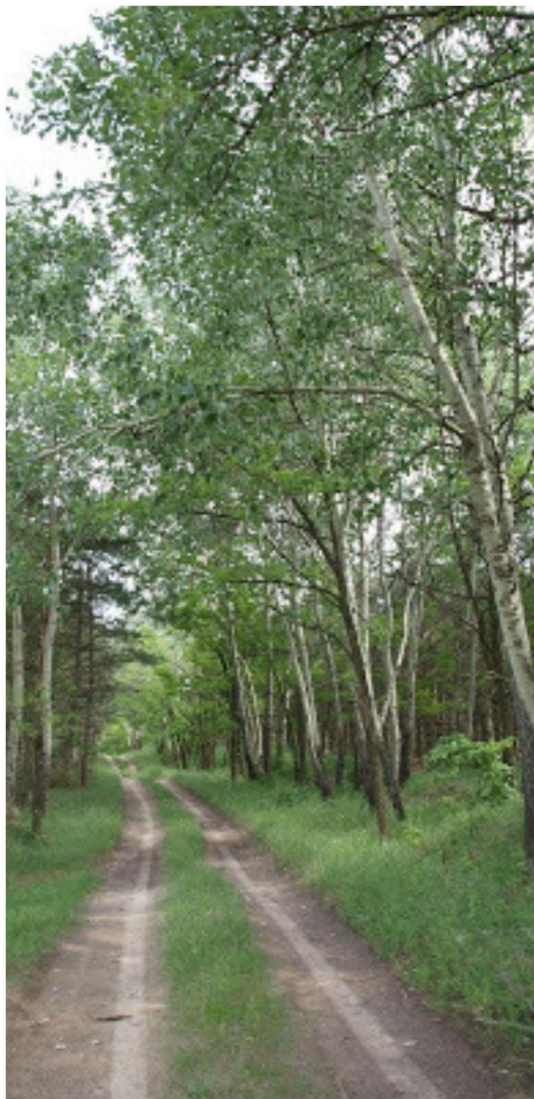
Négyeshatár Emlékmű

Ezen emlékoszlopok a Négyeshatárnál, Balotaszállás-Ruzsa-Pusztamérges-Öttömös települések közös találkozásánál kerültek felállításra, mely emlékoszlopokra ráfaragta adott település a saját címerét, ezzel is emléket állítva múltnak és a jövőnek egyaránt. Négy kopjafa jelenti ezentúl mindenkinek, hogy a négyeshatár nem pusztul tovább, ma szimbólummá vált, immár nem falvakat elválasztó határ, hanem múltat és jelent összekötő közös pont. Ahogy jelkép a négy egyforma, honfoglalás kori motívumokkal és települések címerével díszített kopjafa, történeti folytonosságot jelent és az itt élők – a legnehezebb körülmények között is – feltétlen élni akarását.

Öttömös Csongrád megye legmagasabb pontja

Öttömös a Duna-Tisza közí hátság déli részén, a bácskai lösháton helyezkedik el. Itt található a megye legmagasabb pontja. A buckán emlékkopjafa található, rajta felirat: Csongrád megye magas földrajzi pontja 127,8 m.

Eltérő települési karakterek

(A településkép, az arculati jellemzők és a településkarakter bemutatása)

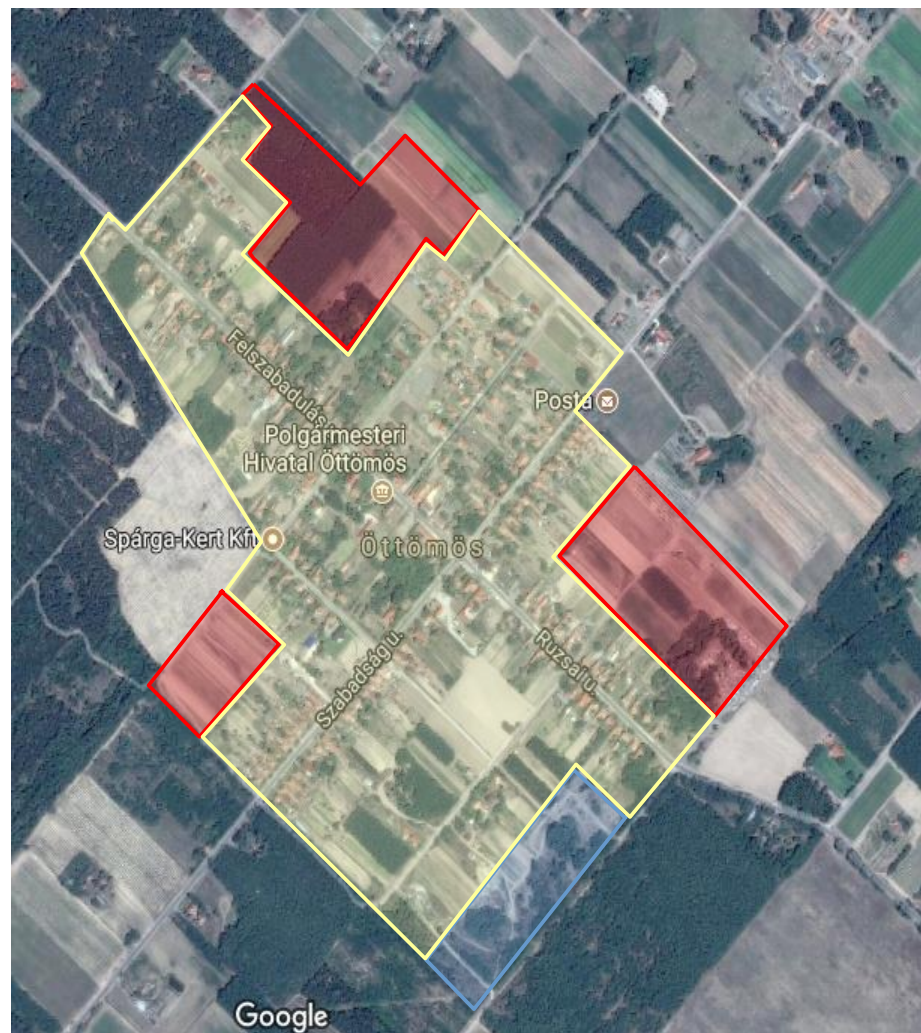
Belterület

Öttömös kis település lévén egy településképi karakterbe sorolható a kialakult beépítés és épület nagyságok alapján. A középületek tömege is a lakóépületekhez hasonló léptékű. A belterület beépített részén a falusias életformának, gazdálkodásnak megfelelő, jellemzően egyedi –családi – házas tömbök találhatók. Telkenként egy rendeltetési egység az általános, a beépítési mód legtöbb esetben oldalhatáron álló. Az első fejlődési szakaszban a meglévő tanyaépületekhez igazították az utcarendszert, majd a köztes területeken kialakított telekre utcafronton álló, jobbra falusi, utcára merőleges lakóházak épültek. Nagyobb fejlődés az 1970-es években történt, akkor a település új utcáin előkertes, oldalhatáron álló telepítést valósítottak meg.

Fejlesztés gyanánt jelöltek ki a rendszerváltás környékén újabb lakóterületeket/telkeket, amelyek azonban még nem épültek be. Ezekre is célszerű településképileg meghatározó előírásokat hozni, hogy egy nagyobb építési kedv alkalmával az építető lássa előre, hogy hogyan lehet a telkére építkezni. Ezek a határvölvek tudják majd a település egészére az összhangot biztosítani.

Jelmagyarázat

- Falusias lakóterület (településképileg meghatározó terület)
- Fejlesztési terület/falusias karakter (településképileg meghatározó terület)
- Egyéb területek (településképileg nem meghatározó terület)

Utcaképek

A település szerkezetének fejlődési szakaszait a telkek beépítés módjának vizsgálatával is meg lehet állapítani. A falu észak-nyugat és a dél-kelet irányú elsődleges jelentőségű Fő utca hézagos-zárt sorú, utcafrontos beépítésű. A dél-keleti meghosszabbítása, a Ruzsai utca egyik része falusias, utcafronton álló, míg a többi részen már szinte kertvárosinak mondható laza, előkertes, fésűs beépítés a jellemző. Az újabb utcák, mint a Petőfi utca, Béke utca, Pacsirta utca szintén laza, szellős, előkertes beépítésűek.

Az utcaképekben látható lakóházak tömegét tekintve egy-két fiatalabbat kivéve földszintesek. A nagyobb épületek is inkább szélesebbek, tetőtér beépítésűek. A tetőformát vizsgálva a település igen változatos képet mutat, de elmondható, hogy az épülettömegekkel együtt, egymáshoz viszonyítottan közel azonos jellegű családi házak valósultak meg.

Összegezve megállapítható, hogy a falu településképi szempontból homogén, melyet továbbra is meg kell tartani, vagy jobban ráerősíteni az

egységesítésre.

Külterület

Egyéb, beépítésre nem szánt terület

A település külterülete túlnyomórészt mezőgazdasági és tanyás terület. A viszonylag kis terjedelmű mezőgazdasági területen szórvány tanyaépületek tömkelege (cca. 300 tanya) gazdaportás lakóterület és tároló épületek találhatók. A mezőgazdasági művelés alatt álló földrészlet kisebb része szántó, nagyobb hányada a tényleges használati szokásnak megfelelő, igen intenzíven művelt kertes terület, néhol legelőkkel. A helyi növénytermesztés meghatározó ágazatának a szőlőművelés számított. A XX. század első felében mintegy 400 katasztrális holdon folyt szőlőtermesztés. A szőlő szerepét a század második felében a zöldségfélék, köztük a spárga vette át. Napjainkban is a spárga a község egyik legfontosabb mezőgazdasági terméke.

Külterületi tanyaépületek

A tanyasi épülettípusokra a népi építészet rendkívül kiértelt arányrendszere jellemző. Díszítésük mértéktartó, legfeljebb a nyíláskeretezésekre, az oromzat deszkázatának és a faszerkezetek fűrészelt díszítésére korlátozódik. A legtöbb esetben azonban a szerkezet és funkció tökéletes összhangja adja az esztétikai hatás döntő részét. Az emberi lépték, a nyílások és a tömör falak, a világos és sötét felületek kiegyensúlyozott rendje ma már utánozhatatlan harmóniát teremt. Öttömösön láthatunk szép, fennmaradt példákat, de a folyamatos állagmegóvásra mindenképpen szükség lenne.

Külterületi természeti területek és erdők

Öttömös egyik nevezetes természeti értéke a Baromjárás, amely a típusos ősi homoki legelők tekintélyes maradványa. A buckás területen mélyebb fekvésű nádasok, szikesedő pusztai foltok és homokpuszta-gyepek egyaránt előfordulnak. A botanikailag legértékesebb része a terület egyharmadát kitevő homokbuckás rész. A buckaközökben az agárkosbort, a hátakon a homoki bakszakállt, a báránypirosítót és a homoki kikericset csodálhatjuk meg. A község erdősültsége jobb, mint az átlagos alföldi településeké. Észak-nyugati, déli és észak-keleti határában tekintélyes területű gazdasági erdőterületek találhatók.

Öttömös országosan védett állata: a délvidéki földikutya

Bács-Kiskun és Csongrád megyében, Kelebia, Ásotthalom, Mórahalom és Öttömös közigazgatási területén lévő tájvédelmi körzet kialakítása világviszonylatban is egyedülálló természeti értékek megőrzését segíti elő.

A Körös-éri Tájvédelmi Körzet létesítésével a délvidéki földikutya [*Nannospalax (leucodon) montanosyrmienensis*] élőhelyeinek jelentős része is kiemelt természetvédelmi oltalom alá került. A kritikusan veszélyeztetett, mára a kihalás szélére sodródott fajnak mindössze kb. 300 egyede él az egész világon, ebből kb. 200 példány Magyarország területén. A terület védetté nyilvánítása nagyban elősegíti a Szerbiával történő természetvédelmi együttműködést, különösen a délvidéki földikutya védelme terén.

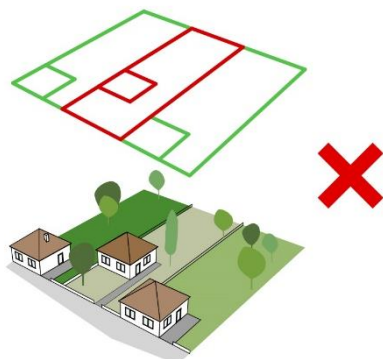

Ajánlások

Nagyon hosszú időnek kell eltelni-e ahhoz, hogy egy település szilüettje szinte harmonikussá váljon. A lakosság „átnevelése” hosszú, de nem reménytelen folyamat. Az hogy az egyéneknek mit jelent a szép fogalma az épületek esetében teljesen változó. Az egységesítés szempontjából azonban nincs szükség az épületek uniformizálására. A településképet befolyásoló paramétereket körvonalazni kell, meg lehet találni azt a szűk mezsgyét, amely még engedi az egyéni ízlés kibontakozását, ugyanakkor a közösség érdekeit sem sérti.

Mindnyájan felelősek vagyunk azért, hogy a régi és az új épületeink hogyan néznek ki, hogyan épülnek, harmonikusan illeszkednek-e a hagyományos, épített környezethez. Az építészeti minőség alapja a kreativitás, a befektetett szakmai és szellemi tudás, a fenntarthatósági szempontok, környezettudatos építkezés figyelembevétele. Mindezt egy jó építész pontosan tudja, érzi, az építés helye, szelleme és hangulata számára az elsődleges tervezési szempont. Nem is igazán nekik szól ez a könyv, inkább az építészeti érzékenységből kevésbé jártas, nem szakértő fél számára, hogy a fájdalmas utca- és tájsebek elkerülhetők legyenek. A tökéletes illeszkedést, az építészeti szépséget megfogalmazni, előre rögzített pontokba szedve összerakni nem lehet, és erre nem is szeretnénk vállalkozni.

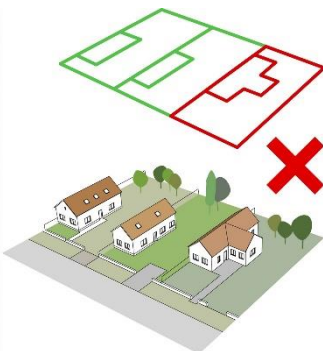
Az alábbi fejezet célja, hogy segítséget nyújtson néhány gyakran felmerülő építészeti, településrendezési kérdésben, bemutatva azokat a lehetséges válaszokat, amelyek az esetek döntő részében működőképesek lehetnek. Szeretnénk bemutatni, hogyan kerülhetők el a legáltalánosabb hibák, fenntartva a lehetőségét annak, hogy ugyanazon probléma felvetésre egészen más helyes megoldások is létezhetnek. Az alábbi ábrák nem az építési előírások, szabályzatok rajzos illusztrációi, hanem a környezetbe való illesztés, a szokásokhoz történő kapcsolódás fontosságára, annak előnyeire hívják fel a figyelmet.

Telepítés

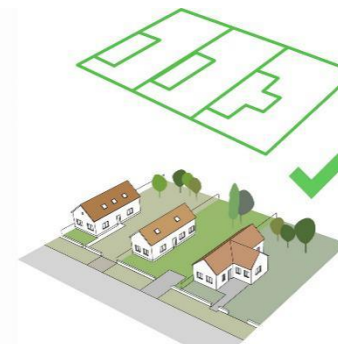
Öttömös község kialakulásakor az utcafronton, oldalhatáron álló építkezés folyt. Azokban az utcákban, ahol ez jellemző, ott nem engedhető meg az előkertes beépítés.

Telepítés

Öttömös fiatalabb korú utcáiban (Szabadság, Petőfi, Béke, Pacsirta utcában) az előkertes, oldalhatáron álló beépítés a jellemző. Ezért az így kialakult építési vonal megtartása elengedhetetlen. A kialakultnál nagyobb előkert már rontja a telekhasználatát és bontja a kialakult utcaképet.

Tetőhajlásszög

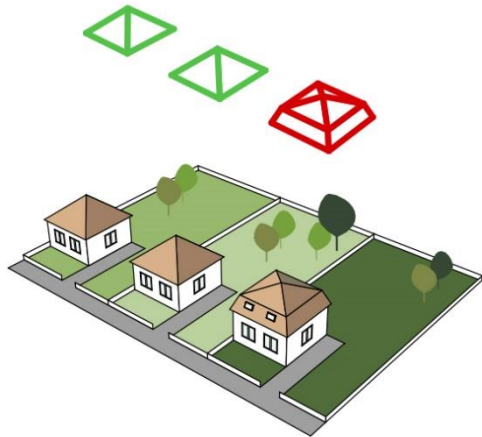
Az új házak tetőzetének építésénél vagy meglévő épületek tetőzetének felújításánál 25° - 40° fokos tetőhajlásszöget kellene választani. Öttömösön néhol megjelentek a „mediterrán stílusú” tetőformák is, a sátoztetős épületek között megengedhető, de más típusú, utcára merőleges gerincű utcaképekbe azonban nem valók.

Magasság

Az épület magasságának meghatározásakor figyelembe kell venni a szomszédos beépítések tető- és szintmagasságát. Közel azonos magasságú épületek emelésével általában könnyebben alakul ki harmonikus utcakép. Amennyiben nem azonos magasságú épületek közé épül az új lakóház akkor átmenetet –lépcsőzést– kell biztosítani az eltérő magasságú házak között.

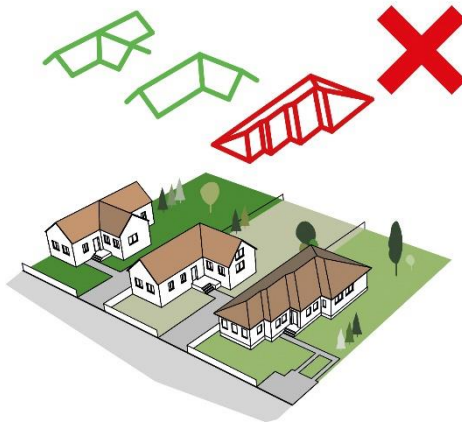

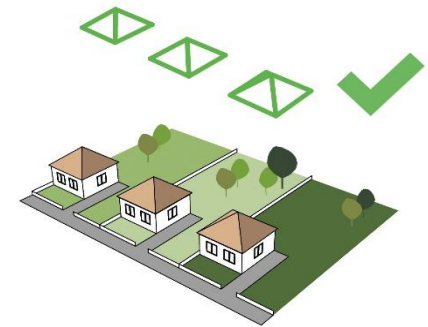
Tetőforma

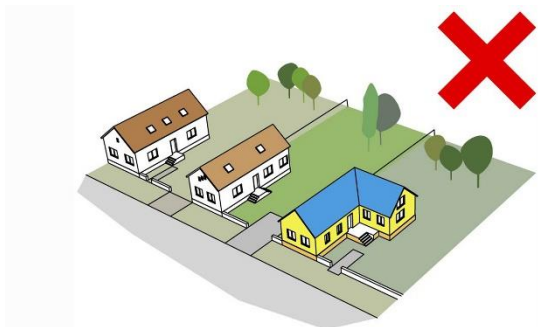
Az újonnan megvalósuló épület tömegének meghatározásakor figyelembe kell venni a környező épületek tetőzetének formai jellegzetességeit. A túlzottan mozgalmas, vagy a környező tetőfelületek jellegétől elütő új tetőzet megbonthatja az utca- és településkép egységét.

Olyan utcaszakaszba, ahol sátoztetős épületek vannak, oda ne épüljön utcára merőlegesgerincű nyeregtetős, vagy manzardtetős épület.

Amennyiben utcára merőleges gerincű lakóházak melletti építési telek beépítése a terv, oda ne épüljön tördelt tetőforma, amelynek az utcára néző felülete is kontyolt.

Színek, anyagok

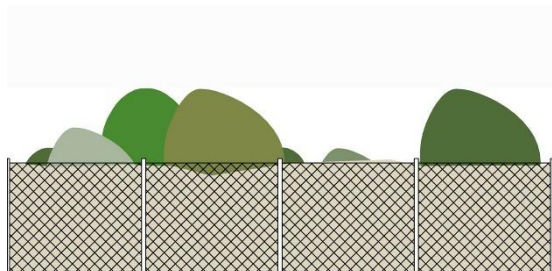
A település színvilága változatos, mégis van egy visszafogott egymáshoz való illeszkedés, hasonló anyag és színhasználat. Nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat. Az épületek színezésénél kerüljük az erős, harsány homlokzatszíneket, helyette célszerű a föld színeit, vagy pasztellszíneket alkalmazni. A vakolat mellett megjelenő tartós burkoló anyagok közül az alföldre jellemző tégl

használata a helyhez illeszkedő épület homlokzatot eredményez. A természetese kövek burkolatként való megjelenése, csak épülettel együtt szerkesztett, tiszta szerkezeti elemeket burkoló anyagként támogatható. A bizonytalan formában megjelenő terméskő lapok, „csipkés” felrakása az épületre esztétikailag az épületet csak rontják.

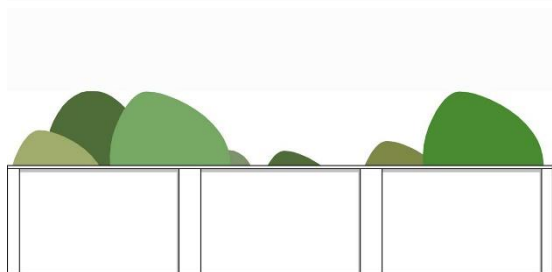
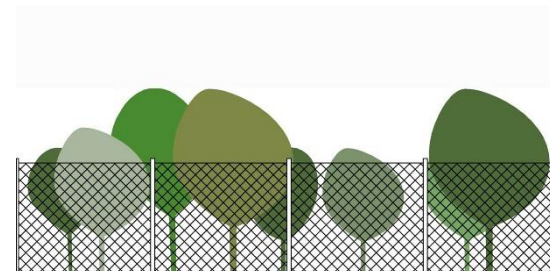
Környezetétől túlzottan elütő anyagú, színhatású, textúrájú tetőhéjzat alkalmazása ugyancsak kedvezőtlenül befolyásolja az utca- és településképet. A tetőfedés anyagának megválasztásánál tradicionális anyagot alkalmazzunk és kerüljük a tájidegen kék színű cserepek és a rikító színű fémlemez fedések használatát.

Kerítés

A kerítés az épületeknek az utcaképet alapvetően befolyásoló kiegészítője, ezért formájának, anyagának meghatározásakor figyelembe kell venni a terület jellemzőit a szomszédos telkeken alkalmazott megoldásokat.

A falusias, de hangulatában kertvárosias jellegű lakóterületrészek alapfeltétele a telkek átláthatósága, ezért ezeken a területen tömör, vagy az átláthatóságot gátló megoldások (pl. nádszövet) alkalmazása nem szerencsés.

A kerítések anyagának éppoly igényesnek kell lenni, mint az épületekének, provizorikus megoldások, környezetbe nem illő anyag és színhasználat akadály lehet az utcaképek harmonikus alakításának.

Kerítés építéskor egyik megoldási forma lehet a „zöld élő” kerítés alkalmazása, ahol dróthálóra felfuttatott borostyánnal érjük el a pszichológiai hatást a magántulajdon és a köztér határának elválasztására.

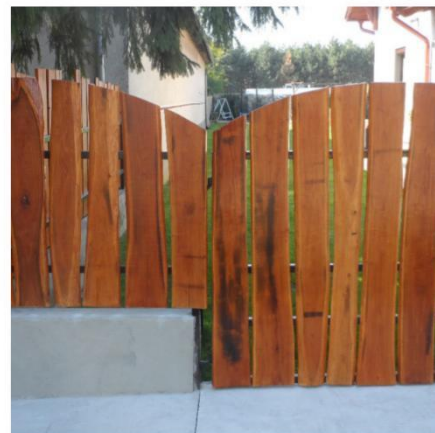

Kerítések

A kerítések az utcaképek legfontosabb épített kiegészítő elemei, amelyek vagyonvédelmi funkcióik mellett fontos térformáló szereppel is bírnak. Igényes építészeti kialakításukkal sokszor az épületekkel egyenrangúvá válhatnak. Az előkertés beépítési módnál az áttört kerítések biztosíthatják a közterület és magánkert együttélését. Alacsony épített lábazat, különböző méretű és anyagú pillérek között különböző kidolgozású fa betétek, kovácsolt vas elemek jellemzőek Öttömösre.

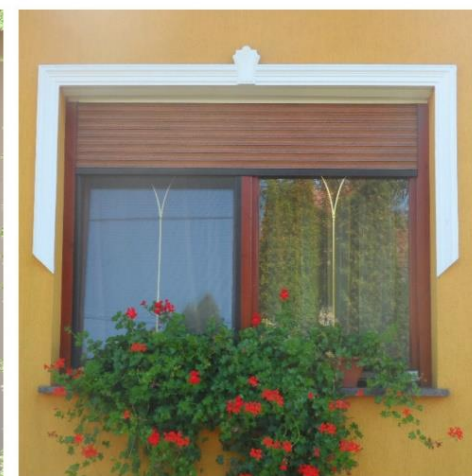

Találkozhatunk borostyánnal befuttatott kerítéssel is. Ez is elfogadható megoldás egy olyan szeparációra, ami ezért együtt tudna élni a közterületi zölddel. Célszerű lenne a magasság maximalizálása: az ilyen „zöld” kerítések ne lehessenek 150 cm-nél magasabbak.

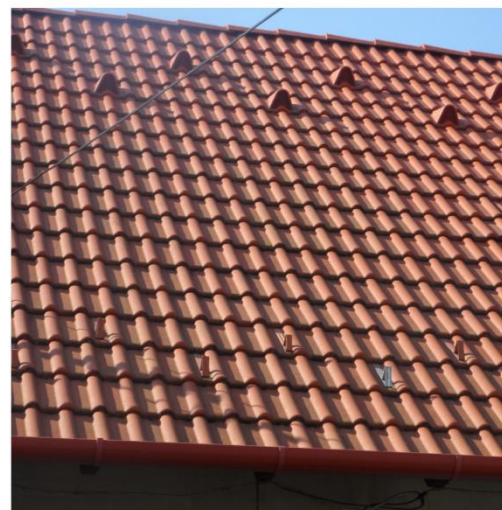
Ablakok

Az épületek megjelenését és hangulatát a nyílászárók nagyban befolyásolják. A zárt épülettömeggel így nyitunk a külvilág felé, ezért nem mindegy, milyen módon tesszük ezt. A hagyományos nyíláskialakításnál megfigyelhető: kétszárnyú, vagy a 60-as évek jellegzetes három osztatú ablakai, utcai homlokzaton szimmetrikus kialakítással. Szerencsére nem minden esetben a fehér műanyag nyílászárók és a külső redőnyszekrények győzedelmeskednek, találhatunk a faluban igényesebb, színes ablakokat is. A régebbi lakóépületek esetében a hagyományos faablakok beépítése követné hűen a tradíciót.

Héjalások

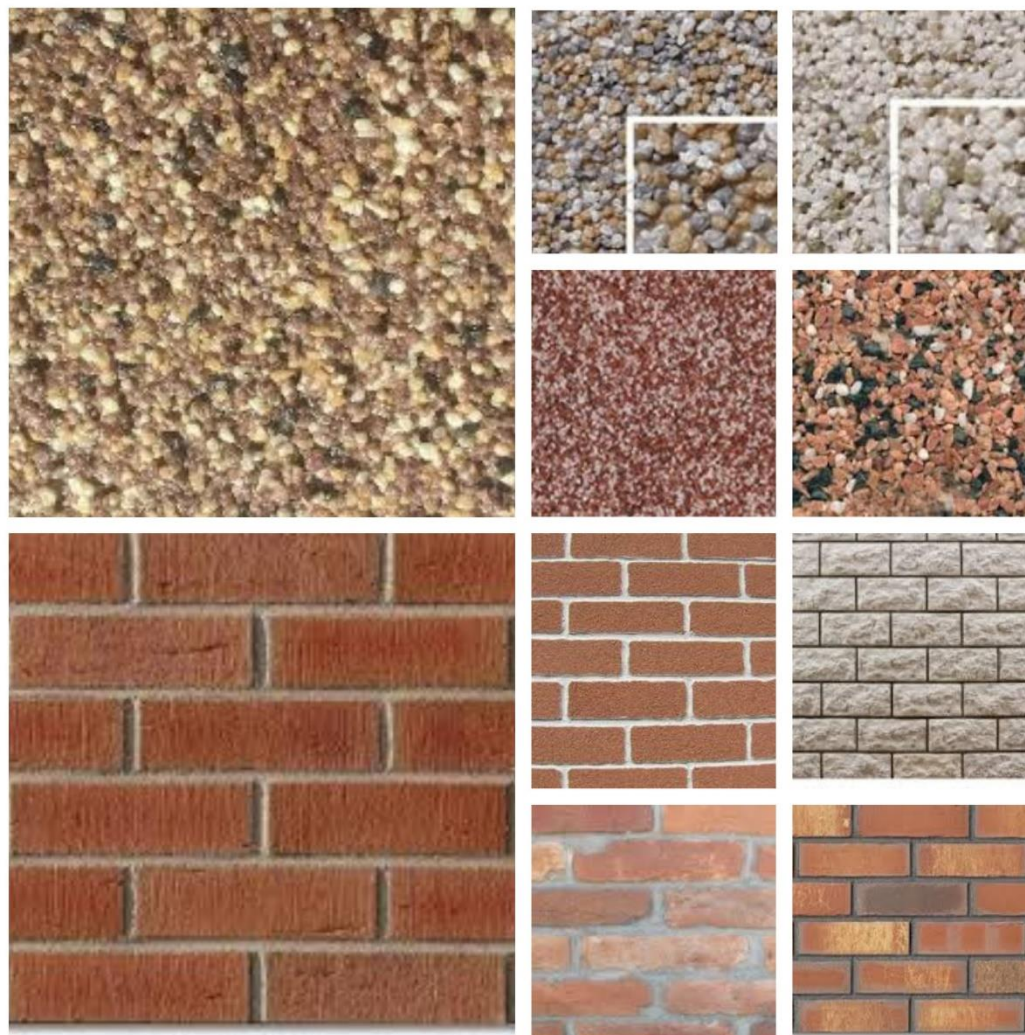
A magastetők héjazatának anyaga a településképi harmóniájának fontos összetevője. A hazai meteorológiai viszonyokhoz, az építéstechnikai adottságokhoz, Öttömös történetileg kialakult sziluettjéhez alapvetően a (lehetőleg természetes színű, textúrájú) pikkelyfedések illeszkednek. A „pikkely” kifejezés itt elsősorban arra utal, hogy viszonylag kisméretű elemek egymásra takaró rendszeréből áll össze a fedés, amely struktúra a legkülönbözőbb méretű és geometriájú tetőfelületek fedésére alkalmas.

Lábazatok

Az épület egyik kiemelt szerkezete a lábazat. A lábazati zóna a ház talpazata, melynek erőt kell sugározni. A lábazatot mindig igyekeztek csapóesőnek ellenálló, tartós fagyálló anyagból építeni. Falazottan téglalábazatokat láthatunk, viszont a süllyedésre kevésbé érzékeny betontalp gerendák megjelenésével az 1960-80-es évek építészeti divatját műkő lábazatok jellemzik. Napjainkban viszont a fagyálló lábazatok biztosítására már szinte csak mozaik lábazati vakolatokat alkalmaznak a tulajdonosok. Célszerű a föld színeit használni.

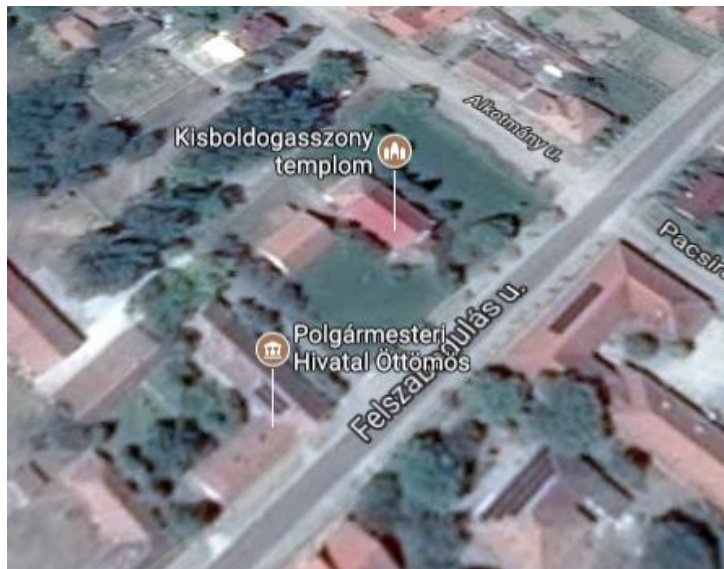
A téglaburkolatok nosztalgiájukat élik ragasztott formában. Kaphatóak gyártott téglalapok, de sok esetben használják a tömörtéglák felszeleteléséből nyert téglányokat is.

Utcák, terek

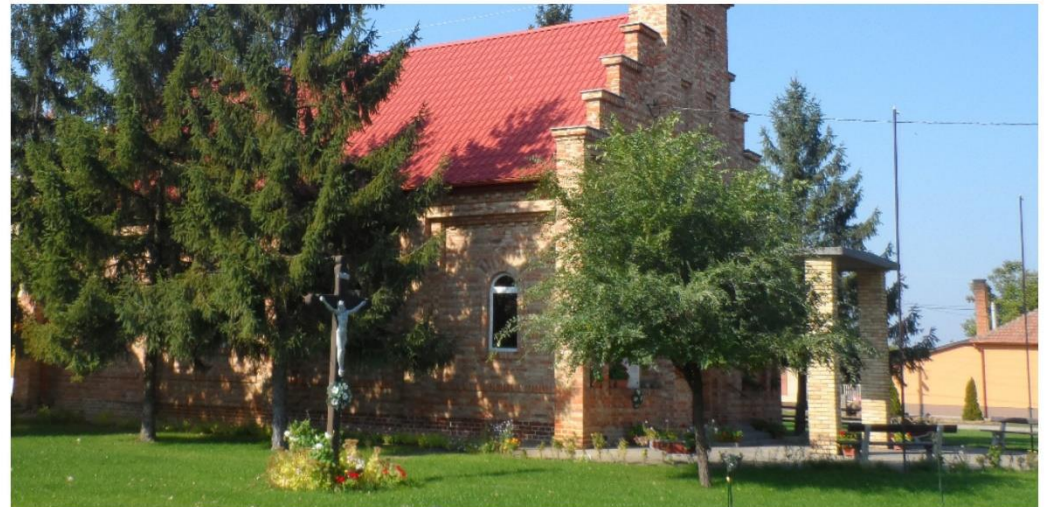
(Közparkok, rendezvénytér, játszótér, sportterület és temető)

A települések zöldfelületi rendszerének sokrétű feladatot kell betöltenie. Elsősorban a lakosság rekreációs igényeinek kielégítésére, valamint a környezeti ártalmak hatásának csökkentésére szolgál. Öttömös belterületén intézményi zöldfelületek, közterületen kialakított park, a játszótér, az ezeket összekötő utcák zöldfelülete, és az egyes magántelkeken kialakított kertek biztosítják a felsorolt funkciókat.

Te

mplomtér

Magyar László Emlékpark és a Rendezvény tér

A közterületek komfortja és esztétikája szempontjából meghatározó a burkolatok minősége. Akkor esztétikus egy közterületi burkolat, ha harmonikusan illeszkedik az épített tájba és simul a környezetébe, nem akarja túlerőltetni, túlhangsúlyozni önmagát. A kiselemes burkolatok nagy előnye műszaki szempontból, hogy viszonylag könnyen javíthatók, elemei bármikor visszahelyezhetők. Öttömösön ilyen tér kialakításokat az Emlékparkban és a Fő utca öblösödését biztosító Rendezvény téren találhatunk.

Játszótér, sportterület, piac és a temető

Öttömös kis településként is igyekszik igényes zöldterületeket biztosítani lakói számára. A sportpálya, az óvodai játszótér gondozott. A piacnak is helyt biztosító, a Ruzsai és a Szabadság utca sarkán kialakított parkban is kis virágtartók elhelyezésével oldják meg a közterületi díszítéseket. A falu szélén lévő temetőt folyamatosan rendben tartják.

Lakóutcák zöldfelületei és a lakótelkek előkertjei

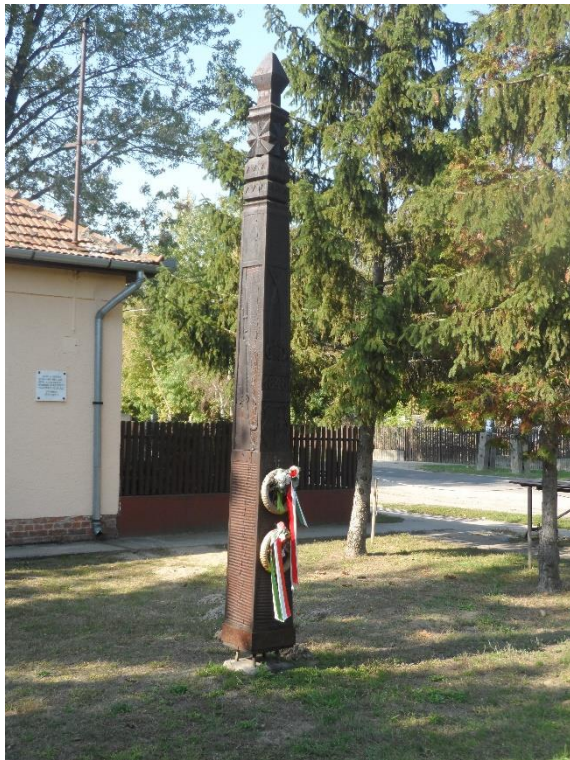
A növényzet telepítésekor tekintettel kell lenni az építészeti környezetre, az épületek méretére, jellegére, hogy azok benapozását, feltárulását kedvezőtlenül ne befolyásolja a vegetáció. Egy-egy gondozott, ízlésesen, színekben is megtervezetten beültetett utcai zöldsávok is hozzájárulnak ahhoz, hogy az utcaképről kellemes, harmonikus benyomást érezzen a szemlélődő. Célszerű lenne a gyümölcsfák helyett honos dísfákat ültetni, mert a lehulló fel nem szedett gyümölcsök nagyon el tudják csúfítani a környezetet.

Közterületi szobrok

A közterületek esztétikáját alapvetően befolyásolják az utcákon elhelyezett kiegészítő elemek, legyen az művészeti alkotás, vagy közmű jellegű létesítmény, de különösen a kertépítészeti kisépítmények.

Kopjafa

Magyar László Afrika kutató emlékműve

Székelykapuk

Az erdélyi Csíkkozmás és Öttömös között 1998-ban jött létre a testvértelepülési kapcsolat. Ennek a barátságnak állít maradandó emléket Öttömös önállóvá válásának 100. évfordulóján (2008.) az erdélyi testvértelepülés által ajándékozott kapu, amit a polgármesteri hivatal épületénél állítottak fel. A kapuba vésett felirat is erre az összefogásra, együttműködésre figyelmeztet: „Őseidnek szent hitéhez, nemzedednek gyökeréhez – testvér – ne légy hűtlen soha!” A kaput Bodó Dávid, Csíkkozmás polgármestere adta át, és Dr.Kiss-Rigó László, szeged-csanádi megyéspüspök szentelte fel.

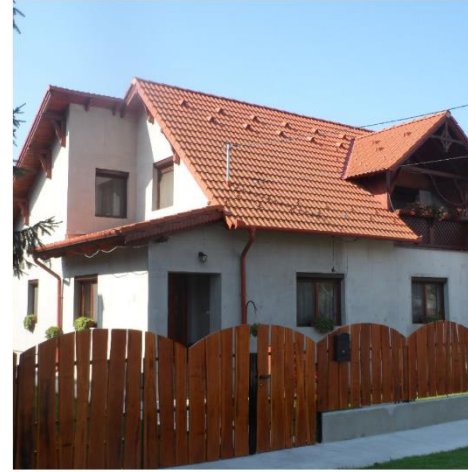

Az Átokházi-tanyáknál is találkozhatunk székelykapuval.

Jó példák bemutatása

(épületek)

Az elmúlt években nem épült új lakóház Öttömösön. Néhány korábban, jó minőségben megépült és karbantartott, szépen felújított lakóépületet mutatunk be követendő példának.

Sajátos építmények

Geodéziai torony és a kilátó

Öttömös közigazgatási területére esik a 129,8 méter magas Bukor-hegyre az 1981-ben épített geodéziai kilátótorony. Erről a toronyról annyit tudni, hogy a 70-es, 80-as években közel száz épült belőlük szerte az országban. Átmérőjük egységesen 3,5 méter, egy szint magassága 4 méter, az Öttömös tornya 28 méter magas. A következő felirat: „Felmászni tilos, életveszélyes!” Ennek ellenére ajtaja nyitva, fémlétrán lehet feljutni. Aki leküzdötte a tériszonyát, annak gyönyörű látványban lesz része, hisz az Alföldön ritkán lehet körbenézni a fák fölött

Árpád-házi Szent Erzsébet rövid, de annál áldozatosabb életének emlékére 2015-ben állította a faszerkezetű, mérnöki kapcsolatokkal szerelt kilátót Öttömös Község Önkormányzata és lakossága.

Reklámok

A jól eltalált arányú, színű cégek, hirdetőtáblák, reklámfelületek kedvezően befolyásolják a közterület megjelenését. A tájékoztatás nem lehet kirívóbb, mint az épület, meg kell találni a kiszemelt hely és a reklámtábla közötti helyes arányokat. Nem takarhatják az épület főbb, meghatározó tagozatait, díseit, figyelembe kell venni a homlokzat és a nyílászárók osztásrendjét. Tiszteletben kell tartani az épületet, vagy a környezetet a reklámtáblákra kitalált színekkel, és a terjedelemmel is. Öttömös annyira kis település, hogy igazán csak ötleteket lehet adni a cégérhez, igényes reklám felületek kialakításához, jelenleg nem alkalmaznak értéket képviselő hirdetési elemeket.

Impresszum

Megrendelő: Öttömös Községi Önkormányzat
6785 Öttömös, Fő u. 12.
Tel/fax: 62/589-015
E-mail: hivatal@ottomos.hu

Polgármester: Dr. Dobó István

Mb. főépítész: Bartók Erika Éva

Szöveg: Bartók Erika Éva
Fotók: Bartók Erika Éva
Műholdképek: google maps

Források:
Öttömös Község Örökségvédelmi Hatástanulmánya
Csongrád Megye Építészeti Emlékei

Ábragyűjtemény
Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft.